

राष्ट्ररक्षा

ब्रिगेडियर हेमंत महाजन

१०९६७०१२५३

११ आणि १२ ऑक्टोबर रोजी पाकिस्तान आणि अफगाणिस्तान सीमेवर झालेल्या चकमकींमुळे दोन्ही देशांमधील तणाव शिगेला पोहोचला आहे. चकमकीत पाकिस्तानचे ५२ सैनिक मारले गेले, तर तालिबानने त्यांच्या अनेक लष्करी चौक्या आणि काही टँक (रणगाडे) ताब्यात घेतले. इतकेच नव्हे तर, कंदाहारच्या मेवंद जिल्ह्यात पाच पाकिस्तानी सैनिकांनी तालिबानसमोर आत्मसमर्पण केल्याचे वृत्त आहे.

या पुढठभूमीवर, पाकिस्तानी माध्यमांनी असा दावा केला आहे की, त्यांच्या सैन्यानेही अफगाण चौक्या आणि दहशतवादी अड्ड्यांचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान केले असून अनेक अफगाण सैनिक मारले गेले आहेत. मात्र, तालिबानकडून होणारे वारंवारचे हल्ले आणि हवाई चकमकींमुळे पाकिस्तानच्या सीमावर्ती भागात अस्थिरता निर्माण झाली आहे.

‘तीन आघाड्यांवरील’ (थ्री-फ्रंट) आव्हान

सध्याच्या परिस्थितीत पाकिस्तानची सुरक्षा व्यवस्था अत्यंत गंभीर आणि आव्हानात्मक बनली आहे. देशाला एकाच वेळी तीन वेगवेगळ्या आघाड्यांवर (थ्री फ्रंट) संघर्ष करावा लागत आहे.

भारत-पाकिस्तान सीमा: ही नेहमीच तणावाची पहिली आघाडी राहिली आहे.

पाकिस्तान-अफगाणिस्तान सीमा: तालिबानकडून वारंवार होणारे हल्ले आणि वाढलेल्या चकमकी.

देशांतर्गत अस्थिरता: पाकिस्तानच्या एकूण सैन्यापैकी जवळपास ५० टक्के सैन्य हे देशाच्या अंतर्गत भागात (विशेषतः खैबर पख्तूनख्वा आणि बलुचिस्तान) दहशतवादी अभियान किंवा स्वातंत्र्य चळवळ चालवणाऱ्या बलूच आणि पख्तून फुटीरतावाद्यांविरुद्ध लढण्यात गुंतलेले आहे.

शेडक्यात, देशांतर्गत बंडखोरी आणि दोन अस्थिर आंतरराष्ट्रीय सीमांचा सामना करावा लागत असल्याने, पाकिस्तानला नेहमीच संघर्षाची स्थिती सध्या कसोटीला लागली आहे. याच काळात, तालिबानचे परराष्ट्र मंत्री मागील आठवड्यापासून भारत दौऱ्यावर आहेत. त्यामुळे अफगाणिस्तान आणि भारत यांच्यातील सामरिक सहकार्य आणखी दृढ होण्याचे संकेत मिळत आहेत. या घटनाक्रमामुळे पाकिस्तान सध्या अत्यंत अस्वस्थ आणि चिंतेत आहे. कारण भारत-अफगाणिस्तानचे वाढते संबंध त्यांच्या सुरक्षेला धोका

पाकिस्तान-अफगाणिस्तान सीमेवरील चकमक

निर्माण करू शकतात.

ऑपरेशन सिंदूर: नेतृत्वाची निर्णायक झलक

‘ऑपरेशन सिंदूर’ दरम्यान भारतीय सशस्त्र दलांनी केलेली विविध कारवाई आणि पराक्रमाविषयीची माहिती वृत्तपत्रांमध्ये मोठ्या प्रमाणात प्रकाशित झाली आहे. मात्र, या यशस्वी अभियानाच्या वार्तकनात एक महत्त्वाचा आणि निर्णायक मुद्दा कमी चर्चितला गेला आणि तो म्हणजे या संपूर्ण ऑपरेशनमध्ये पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी देशाला दिलेले अतुलनीय आणि कणखर नेतृत्व. दहशतवादाविरुद्धच्या या निर्णायक लढाईत त्यांच्या भूमिकेमुळेच भारताला अभूतपूर्व विजय मिळाला. या लेखात, ऑपरेशन सिंदूरच्या यशासाठी पंतप्रधानांनी देशाला दिलेल्या याच निर्णायक नेतृत्वाचे आपण संवितर विश्लेषण करणार आहोत.

पूर्वीचे भारताचे नेतृत्व

पूर्वी भारताचे नेतृत्व भारत-चीन सीमेवर, लडाखमध्ये रस्ते बांधण्यास घाबरायचे, कारण त्यामुळे चीन नाराज होईल अशी भीती होती. पण आता परिस्थिती बदलली आहे. आपण चीनची पर्वा न करता निर्भयपणे आणि ठामपणे रस्ते बांधत आहोत.

पूर्वी जेव्हा पाकिस्तान दहशतवादी हल्ला करायचा, तेव्हा आपले नेतृत्व केवळ निषेध नोंदवायचे आणि ‘पाकिस्तानवर नियंत्रण आणा’ अशी अमेरिकेला विनंती करायचे. आज मात्र

आपण अमेरिका किंवा कोणत्याही महासत्तेला विचारत बसत नाही; आपल्या राष्ट्रीय हिताचे निर्णय स्वगौरवाने, स्वाभिमानाने आणि स्वबळावर घेतो.

पूर्वी लष्करी ताकद असूनही ‘स्ट्रॅटजिक रिस्ट्रॅट’ (धोरणात्मक प्रतिबंध) या नावाखाली ती वापरण्यास टाळाटाळ केली जायची. ती ताकद केवळ २६ जानेवारीच्या पुरेडपुष्टीचे दिसापची. आता मात्र ते चित्र बदलले आहे. चीन, पाकिस्तान किंवा अमेरिका, कोणीही असो, त्यांची परवानगी किंवा भीती न बाळगता आपण आपल्या राष्ट्रीय हिताचे रक्षण ठामपणे करीत आहोत.

वर्तमान नेतृत्वामुळेच परिवर्तन शक्य

‘ऑपरेशन सिंदूर’ हे आधुनिक भारताच्या लष्करी आणि राजकीय इतिहासातील एक निर्णायक पान ठरले. जम्मू-काश्मीरमधील पहलगाम येथे झालेल्या दहशतवादी हल्ल्याला प्रत्युत्तर म्हणून भारतीय सशस्त्र दलांनी पाकिस्तान आणि पाकक्याप्त काश्मीरमधील दहशतवादी अड्ड्यांवर अचूक कारवाई केली. या हल्ल्याला भावनिक आणि प्रतीकात्मक अर्थ देत पंतप्रधान नरेंद्र मोदींनी यास ‘ऑपरेशन सिंदूर’ असे नाव दिले. ज्या महिलांचे कुंकू (सिंदूर) पुसले गेले होते, त्यांचा बदला घेण्याची राष्ट्रनिष्ठ प्रतिज्ञा म्हणून हे नाव जाणीवपूर्वक देण्यात आले.

पहलगाम हल्ल्याचा प्रत्युत्तरात्मक संकल्प

पहलगाम येथील निर्दयी हल्ल्यात धार्मिक ओळखीनुसार पर्यटकांना लक्ष करण्यात आले होते. या घटनेने देशभरात तीव्र संताप निर्माण झाला. पंतप्रधान मोदींनी या हल्ल्याला केवळ सुरक्षा नव्हे, तर राष्ट्रीय सन्मानाचा प्रश्न बनवून निर्णायक कारवाई करण्याचा निर्णय घेतला. त्यांनी स्पष्टपणे सांगितले की, ‘जर (सीमेपतीकडून) गोळी झाडली तर इथून तोफगोळ्याचा मार होईल’ या शब्दांतून दहशतवाद्यांना व पाकिस्तानला ठाम संदेश दिला गेला की भारत यापुढे निष्क्रिय राहणार नाही.

‘न्यूक्लियर हॉल्कमेल’ला न जुमानणारा भारत

पाकिस्तानने नेहमीप्रमाणे आण्विक हल्ल्याची धमकी देण्याचा प्रयत्न केला. परंतु पंतप्रधान मोदींनी स्पष्ट केले की भारत कोणत्याही ‘न्यूक्लियर बोगीं’ला भीक घालणार नाही. त्यांनी सांगितले की, भारताकडे आत्मरक्षणाची संपूर्ण क्षमता आहे आणि दहशतवादाचा स्रोत पाकिस्तानमध्ये असल्यास प्रत्युत्तर तिथेच दिले जाईल. ही भूमिका भारताच्या आत्मविश्वासाची साक्ष देणारी होती.

रणनीती आणि नियोजनातील कौशल्य

‘ऑपरेशन सिंदूर’ची सर्वात मोठी ताकद म्हणजे त्याचे काटेकोर नियोजन. पंतप्रधान मोदींनी सर्व सुरक्षा यंत्रणा-लष्कर, नौल, वायुसेना तसेच गुप्तचर संस्था- यांच्यात अभूतपूर्व समन्वय साधला. त्वरित निर्णय घेणे, अचूक माहिती संकलन आणि अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर ही या मोहिमेची वैशिष्ट्ये ठरली. रात्रभर परिस्थितीवर लक्ष ठेवत त्यांनी मंत्रिमंडळ आणि लष्करी नेतृत्वाशी थेट संवाद साधला. त्यांच्या नेतृत्वाखाली कारवाई निदोषपणे पूर्ण झाली, ज्याचे संपूर्ण श्रेय त्यांनी सर्व सुरक्षा दलांना दिले.

सीमा पायाभूत सुविधा आणि युद्ध तयारी

गेल्या काही वर्षांत सीमावर्ती भागात भारताने मोठ्या प्रमाणावर पायाभूत सुविधा उभारल्या- रस्ते, पूल, टनेल्स, रेल्वे आणि अॅडव्हान्स लॉॅंडिंग ग्राऊंड्स. या नेटवर्कमुळे सैनिक आणि रसद वेळेत पोहोचवणे शक्य झाले. हे पंतप्रधान मोदींच्या दीर्घकालीन दूरदृष्टीचे फळ होते, ज्यामुळे ‘ऑपरेशन सिंदूर’ अत्यंत गतिशीलतेने पार पडले.

स्वदेशी तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर

या ऑपरेशनमध्ये स्वदेशी शस्त्रास्त्रे, ड्रोन्, इलेक्ट्रॉनिक इंटेलिजन्स सिस्टीम आणि ‘त्रिनेत्र’ सारख्या रीअल-टाइम युद्धनियंत्रण प्रणालींचा वापर करण्यात आला. या तंत्रज्ञानामुळे

अचूक लक्ष्य साधता आले आणि सैनिकांना सामायिक युद्धदृष्टी प्राप्त झाली. यामुळे भारताच्या ‘आत्मनिर्भर संरक्षण क्षमते’चा ठसा उमटला.

राजकीय इच्छाशक्ती आणि ‘ऑपरेशनल फ्रीडम’

पंतप्रधान मोदींनी सशस्त्र दलांना संपूर्ण ऑपरेशनल स्वातंत्र्य दिले. राजकीय हस्तक्षेपाशिवाय निर्णय घेण्याची मुभा मिळाल्याने लष्करी दलांनी आपल्या व्यावसायिक क्षमतेचा पूर्ण वापर केला. केंद्र आणि सैन्यातील विश्वास व समन्वयामुळे हे अभियान यशस्वी झाले.

आंतरराष्ट्रीय दबाव आणि भारताची ठाम भूमिका

ऑपरेशननंतर पाकिस्तानने आंतरराष्ट्रीय स्तरावर भारतावर दबाव आणण्याचा प्रयत्न केला. परंतु मोदी सरकारने स्पष्ट भूमिका घेतली- ‘दहशतवाद आणि त्याला पाटिंबा देणाऱ्यांमध्ये फरक केला जाणार नाही’. या भूमिकेमुळे भारताचा कणखर आंतरराष्ट्रीय चेहरा जगासमोर आला. पाकिस्तानलाच युद्धविरामाची मागणी करावी लागली, ज्याने भारताचा कूटनीतिक विजय अधोरेखित झाला.

‘न्यू नॉर्मल’ची स्थापना

सर्जिकल स्ट्राईक आणि बालाकोट एअर स्ट्राईकनंतर ऑपरेशन सिंदूरने भारताच्या नवीन धोरणात्मक परंपरायमची नोंद केली. ‘भविष्यात कोणताही दहशतवादी हल्ला झाला, तर त्याचे प्रत्युत्तर पाकिस्तानच्या आत घुसून दिले जाईल’ हे भारताने स्पष्ट केले. हे भारताच्या धोरणात्मक संस्कृतीतले ऐतिहासिक परिवर्तन होते.

जनतेचे आणि सैनिकांचे मनोबल

मोदींनी देशातील जनतेशी थेट संवाद साधून सैनिकांप्रती आदर व्यक्त केला. त्याच्या भाषणांनी देशभरात एकात्मता निर्माण केली. जनतेचा उत्साह आणि सैन्याचा आत्मविश्वास या दोन्हींचा संगमामुळे राष्ट्रभावनैवी नववेगळी निर्माण झाली. ‘ऑपरेशन सिंदूर’ने केवळ पहलगाम हल्ल्याचाच बदला घेतला नाही, तर पाकिस्तानातील जैश-ए-मोहम्मद आणि लष्कर-ए-तेयबा सारख्या संघटनांना मोठा धक्का दिला. दहशतवाद्यांचा मूळ ठिकाणांवर केलेल्या हल्ल्यांमुळे जागतिक स्तरावर भारताचा प्रभाव वाढला.

निष्कर्ष

‘ऑपरेशन सिंदूर’ हे भारताच्या राष्ट्रीय आत्मसन्मानाचे प्रतीक ठरले. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या काखर नेतृत्वामुळे, निर्णयक्षमतेमुळे आणि दीर्घकालीन दृष्टिकोनामुळे भारताने दहशतवादाविरुद्ध एक नवीन शिस्तबद्ध आणि आत्मविश्वासपूर्ण धोरण निर्माण केले. या ऑपरेशनने हे दाखवून दिले की, भारत आता केवळ संरक्षण कणणारा देश नाही तर आपल्या सुरक्षेचे आणि सन्मानाचे रक्षण कणारा शक्तिसंपन्न देश आहे. ‘ऑपरेशन सिंदूर’ म्हणजे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या दूरदृष्टी, रणनीतिक धैर्य आणि राष्ट्रपक्वतेची मूर्त स्वरूप आहे. यशस्वी नियोजन, तंत्रज्ञानाचा परिणामकारक वापर आणि लष्करी स्वातंत्र्य यामुळे हे अभियान केवळ लष्करी विजय नव्हे, तर भारताच्या आत्मसन्मानाचा विजय ठरले. ●●

मंथन

डॉ. विवेक राजे/१८८१२४२२२४

बा लमी खरी की खोटी माहिती नाही. पण फेसबुकवर आली होती, म्हणून अविश्वास दाखविण्यात देखील फारसा अर्थ नाही. कारण नॅरेटीव्हजच्या जगात, येणाऱ्या बातम्या आणि त्यावर चढवला गेलेला वैचारिक साज सामान्य माणसाला नेहमीच संघर्षाभि्त करणाराच असतो.? तर बातमी अशी की, कराची स्थित २४,००० चौरस फूट जागेत स्थापित मंदिरात एक स्वयंभू हनुमानाची मूर्ती आहे. ही स्वयंभू मूर्ती १५०० वर्षे जुनी असून त्याचा लिखित इतिहास देखील उपलब्ध आहे. हे मंदिर कराची म्हणजे पाकिस्तानात आहे. हे मंदिर केवळजवळ २० वर्षे जिहादींच्या ताब्यात होते. त्यामुळे अर्थातच पूजा-अर्चा थांबली होती. त्यात भारतातल्या व्यवस्थेसारखी पाकिस्तानी व्यवस्था अल्पसंख्यक धार्मिंणी नाही. त्यामुळे खटला लांबला. पण, आश्चर्य म्हणजे २०१८ मध्ये येथील कोर्टाने हिंदूंच्या बाजूने निकाल दिला की मंदिर हिंदूंच्या ताब्यात द्यावे. पण जिहादी अतिरेक्यांशी घणा कोण घेईत. त्यामुळे हिंदूंना ताबा काही देण्यात आला नव्हता. प्रशासन आणि येथील सेना देखील सगळ्या गोष्टींकडे कानाडोळा करीत पाहत बसले होते. मग मागील वर्षी प्रपगाराज येथे पूर्ण कुंभात स्नान करण्यासाठी तेथील पुजारी सहकुटुंब भारतात आले होते. तेव्हा त्यांनी त्यांची व्यथा योग्य व्यक्तींच्या कानावर घातली. मग भारतीय परराष्ट्र खात्याने सूत्रे हलवली आणि सौदीचे युवराज मोहम्मद बिन सलमान यांचा फोन पाकिस्तानचा जनरल असिम मुनीरपर्यंत गेला. त्यामुळे जनरल मुनीर तकाळ हनुमंत चरणी शरणा गेले आणि मंदिर हिंदूंना परत देण्यात आले. म्हणजे भक्तांचा आक्रोश योग्य व्यक्तींच्या कानावर घातला तर आजही जगात अनेक गोष्टी घडू शकतात.

याच वेळी एक घटना भारतात सर्वोच्च न्यायालयात घडली. युनेस्को आणि भारतीय पुरातत्त्व खात्याच्या ताब्यात असलेल्या खजुराहो येथील जावरी मंदिरातील विष्णू मूर्तीच्या पुनर्निर्माणच्या बाबिकवर सुनावणी करताना सन्यायाधीश भाषण गावत यानी टिप्पणी केली होती की, ‘जा आणि त्या देवतेलाच विचार’. मध्य प्रदेशातील खजुराहो येथील जावरी मंदिरात भगवान विष्णूची एक प्राचीन, मस्तक विहीन मूर्ती आहे. या मूर्तीचे पुनर्निर्माण करण्याची म्हणजे त्या मूर्तीला साजेसे मस्तक तेथे सुस्थापित करण्याची मागणी करणारी एक याचिका सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्यात आली होती. या याचिकेच्या सुनावणी दरम्यान सन्यायाधीशांनी वरील टिप्पणी केली. या टिप्पणीवर समाज माध्यमांवर गदारोळ माजला.? सन्यायाधीशांनी यावर लगेच ‘मी सर्व धर्मांचा आदर करतो, माझ्या लिपिनाचा चुकीचा अर्थ लावला गेला’, असे स्पष्टीकरण केले. ते मंदिर पुरातत्त्व सर्वेक्षण विभागाच्या अधिकारीनी येत असल्यामुळे न्यायालय यात हस्तक्षेप करू शकत नाही, या तांत्रिक मुद्याच्या आधारे ती याचिका फेटाळून लावली. यात न्यायालयात नेमके काय घडले हे कुणालाच माहीत नाही. अशा कोणत्याही प्रकारचा खटला जर खिश्चन वा मुस्लिमधर्मीय व्यक्तींकडून दाखल करण्यात आला असता तर न्यायालयाने त्यांच्या भावनांचा व श्रद्धांचा असा उपहास केला असता का, हा प्रश्न या देशात न्यायालयाचे ताब्यात ठेवण्या भावनांचा व श्रद्धांचा असा बहुसंख्य असलेल्या प्रत्येक हिंदू माणसाने आज

आत्मग्लानी की कणाहीनता ?

स्वतःलाच विचारला पाहिजे.

नुकतेच कर्नाटकातील म्हैसूर जवळील चामुंडेश्वरी मंदिर नवरात्र महोत्सवाच्या उद्घाटनासाठी कर्नाटक सरकारद्वारे ब्रूकर अवार्ड विजेत्या बानू भुतांक यांना उद्घाटनप्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहण्यासाठी आमंत्रित केले. यावर सर्वोच्च न्यायालयाने देखील पुन्हा एकदा तो सरकारी समारंभ असल्याचे कारण देत याचिका फेटाळून लावली. इतर धर्मीय व्यक्तीने पूजा-अर्चा करण्यास हिंदू धर्म कोणताही आक्षेप घेत नाही. परंतु एखादी व्यवस्था वा विचारसरणी जर समजून उमजून हिंदू समाजाचा अधिक्रेप वा उपहास करण्यासाठी अशी कृत्ये करीत असेल तर मात्र यावर हिंदू समाजाने एकत्रितपणे ठोस कृती करीत आपण उदार आहोत उदासीन नाही, हे दाखवून देण्याची वेळ आली आहे. आज हिंदू व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही धर्मीयांचा असा उपहास या हिंदूबहुल देशात होऊ शकत नाही ही वस्तुस्थिती आहे. हिंदू समाज आपल्या धार्मिक श्रद्धा आणि त्याच्याशी निगडित असलेल्या अस्मितांच्या बाबतीत किती उदासीन झालेला आहे हे यावरून स्पष्ट होते.

पाकिस्तानातील हिंदू तेथील मंदिरांसाठी कटिबद्धता दाखवत असताना भारतातील हिंदू मात्र हिंदू धर्म, श्रद्धा, प्रतिमा आणि हिंदू संस्कृती विषयी उदासीन आहेत. उदासीनता आणि उदारता या दोन भिन्न संकल्पना आहेत. हिंदू संस्कृती सर्वसाामावेशक आणि इतर धार्मिक श्रद्धाविषयी उदार निश्चित आहे. पण, समाजाने अशा संवेदनशील आणि अत्यंत महत्त्वपूर्ण टीकाटिप्पणींकडे आणि कृत्यांकडे दुर्लक्ष करणे हे उदारतेचे लक्षण नसून उदासीनतेचे लक्षण आहे. कारण कोणत्याही व्यक्तीने इतर धर्मांचा सम्मान करणे म्हणजे उदारता. पण आपल्या धर्मातील प्रतीके, प्रतिमा, संकल्पना आणि श्रद्धा यावर कोणीही आणि कोणत्याही पदावरील व्यक्तींकडून करण्यात आलेली टीकाटिप्पणी व त्यातून दिसणारा उपहास दुर्लक्षित करणे ही उदासीनता होय. जेव्हा कोणताही समाज आपल्या आत्मसन्मानाविषयी सजग असतो आणि तो राखण्यासाठी कृतिशील असतो तेव्हा तो आपल्या सांस्कृतिक, धार्मिक आणि सामाजिक प्रतीकांप्रती उदासीन असत नाही. अशा घटनांकडे तो समाज कानाडोळा करीत नाही. मुहम्मद पैगंबरांचे व्यंग्यचित्र काढले म्हणून फ्रान्सच्या चार्ली हेबडो या मासिकाच्या कार्यालयावर २०१५ मध्ये करण्यात आलेला अतिरेकी हल्ला असो वा नुकतीच कानपूर येथे

घडलेली घटना असो, वा ‘सर तन से जुदा’ ही या देशात वारंवार दिली जाणारी घोषणा असो, या सगळ्या घटना समाजाच्या टोकादार भागना आणि असेलहिणू वृत्ती दाखविणाऱ्या आहेत. हिंदू समाजाची प्रवृत्ती टोकादार प्रतिक्रिया देण्याची नाही. अशा अतिरेकी प्रतिक्रिया देणे आधुनिक काळात कोणत्याही सुबुद्ध समाजासाठी योग्य दखील नाही. पण हिंदू संस्कृती, हिंदू श्रद्धा, हिंदू धर्म विरोधी घटना वारंवार आपल्या अवतीभवती घडत असताना जर हिंदू समाज त्याकडे दुर्लक्ष करीत असेल तर ते निश्चित मुर्दाडपणाचे लक्षण ठरते. त्यातही जेव्हा अशा प्रकारच्या घटना वा टीका- टिप्पणी तथाकथित सुसंस्कृत, सुशिक्षित व घटनात्मक पदावर बसणाऱ्या व्यक्तींकडून घडत असतील तर ते त्या समाजाला आलेल्या आत्मग्लानीचे, उदासीनतेचे आणि सामूहिक मूर्खपणाचे लक्षण समाजाचे लागते. प्रश्न देशातील शासन व्यवस्था उदासीनतेचा नसून आमच्याच मनात खोलवर रुजलेल्या मुर्दाड संवेदनहीनतेचा आहे. आम्ही आमच्या श्रद्धा, भावना यावर केलेली टीकाटिप्पणी चालवून घेतो, इतर घेत नाहीत. आम्ही आमचा आत्मसन्मान, आमच्या पूर्वजांप्रती आवश्यक असलेला आदर, आमच्या संस्कृती विषयीचा अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत हिंदू विरोधी लोकच बसतील अशीच जणू व्यवस्था केली आहे आणि कॉलेजिझम अभिमान या दृष्टीने या घटनांकडे बघणे सोडून दिले आहे. आमच्या श्रद्धा, देवदेवता, प्रतीके, धर्म भावना व मान्यता यावरील आघात निर्लज्जपणे सहन करतो म्हणून या घटना घडतात आणि वारंवार घडतात. तसेच आपल्या शासनव्यवस्थेला एकप्रकारचा हिंदूपोबिया झालेला आहे. नव्हे हा हिंदू फोबिया एकूणच व्यवस्थेत खोलवर रुजलेला आहे. कॉलेजिझम पद्धतीने तर न्यायव्यवस्थेत

अग्रतेख...

मागील काही दशकांपासून माओवादी चळवळीचा प्रमुख चेहरा राहिलेल्या भूपती ऊर्फ सोनूसह ६१ जहाल माओवाद्यांनी मुख्यमंत्री देवेद्र फडणवीस यांच्यासमोर आत्मसमर्पण करून शस्त्रे ठेवली. केंद्रीय समितीचा सदस्य असलेल्या भूपतीने काही काळापूर्वी केंद्र सरकारसुद्धे युद्धबंदीचा प्रस्ताव ठेवला होता. केंद्र सरकारने तो फेटाळला. भूपतीला माओवादी चळवळीतील फोलपणा जाणवला होता. स्वतःपातातून काहीच साध्य होणार नाही, याची जाणीव त्याला झाली होती. अर्थात माओवादी चळवळीतील इतर नेत्यांना त्याची भूमिका रचली नव्हती. या मुद्यावर माओवाद्यांमध्ये मतभेद निर्माण झाले. त्यानंतर भूपतीने आता शरणागती पत्करली आहे. त्याच्यासोबत ६० पेक्षा जास्त माओवादी शरण आले आहेत. महाराष्ट्रात प्रथमच मोठ्या प्रमाणावर माओवाद्यांच्या केंद्रीय समितीतील नेत्यांची शरणागती झाली आहे. अनेक दशकांपासून माओवादी चळवळीची दिशा ठरवण्यात भूपतीची भूमिका महत्त्वाची होती. त्याच्या शरणागतीमुळे माओवादी चळवळीला अखेरीची घरघर लागली आहे. भूपती हा माओवादी चळवळीतील बौद्धिक नेता मानला जायचा. केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांनी ३१ मार्च २०२६ पर्यंत माओवादाच्या उच्चाटनाचे उद्दिष्ट ठेवले आहे. ते आता टप्प्यात येत आहे. माओवादी शरण येतात. पण, शस्त्रे मागे ठेवतात. समाजाच्या मुख्य प्रवाहात परतायचे असल्यास त्यांना शस्त्रे किंवा पैसा सोबत आणता येत नाही. माओवादी चळवळीत तसा नियम आहे. मात्र, भूपती व त्याच्या साथीदारांनी मुख्यमंत्र्यांसमोर शस्त्रे ठेवली, ही या घटनेतील विशेष बाब. माओवाद हा देशासाठी अत्यंत घातक आहे. माओवाद चीनचा नेता माओ झेंडॉंग यांच्या साम्यवादी तत्त्वज्ञानावर आधारित आहे. या विचारसरणीचा मुख्य हेतू म्हणजे वर्गीवहिीन समाज निर्माण करणे आणि संपत्तीचे समसमान वाटप करणे. परंतु, साम्यवाद हा देशासाठी अत्यंत घातक आहे. माओवादी विचारसरणीला नाकारणेच योग्य आहे आणि तिच्या मूळ कारणांवर उपचार करणे हेच भारताच्या प्रागतीसाठी अत्यावश्यक आहे.

सरकारविरुद्ध बंदुकीचा मार्ग अवलंबतात. पोलिस, सैनिक, अधिकारी आणि सामान्य नागरिकांवर हल्ले करणे, सरकारी मालमत्तेची नासधूस करणे आणि भीतीचे वातावरण निर्माण करणे हे त्यांचे धोरण. त्यामुळे देशाच्या सुरक्षेला आणि अंतर्गत शांततेला मोठा धोका निर्माण झाला आहे. विकास कामे थांबतात, उद्योगधंदे बंद होतात आणि त्या भागातील निरपराध नागरिक माओवादांमुळे दहशतीत जगतात. माओवादाच्या विचारसरणीत हिंसा ही परिवर्तनाचे साधन मानली जाते. खरा बदल हा संवाद, शिक्षण आणि लोकशाही प्रक्रियेतूनच घडू शकतो. हिंसेमुळे केवळ विनाश होतो. समाजात अविश्वास आणि वैर भावना निर्माण होते. माओवादी नेते गरीब व अशिक्षित लोकांच्या भावनांचा गैरवापर करून त्यांना सरकारविरोधात उभे करतात. या माध्यमातून खऱ्या अर्थाने समाजाचे हित साधले जाऊ शकत नाही. भारताचे संविधान लोकशाही, स्वातंत्र्य आणि समानतेच्या तत्वांवर आधारित आहे. प्रत्येकाला वैचारिक व अभिव्यक्तीचे स्वातंत्र्य आहे. त्यामुळे सशस्त्र संघर्षाचा मार्ग स्वीकारणे केवळ कायद्याचे उल्लंघन नव्हे, तर लोकशाहीवत्त्वाही आघात असतो. माओवादी विचारसरणी समाजातील असमानता दूर करण्याच्या नावाखाली राष्ट्रविरोधी कायदे समर्थन करते. त्यामुळे ती अतिकंघ घातक ठरते. आता मोठ्या संख्येने आत्मसमर्पण झाले असले, तरी माओवाद मुळातून संपविण्यासाठी ते पुरेसे नाही. नक्षलवाद फोकाळण्यासाठी कारागू ठरलेल्या सामाजिक आणि आर्थिक मुद्यांवर उपाय करणे आवश्यक आहे. माओवाद ही लोकशाही आणि शांततेच्या विरोधातील हिंसक तत्त्वप्रणाली आहे, जी सध्द समाजात स्वीकारली जाऊ शकत नाही. ही विचारसरणी राष्ट्रच्या एकताविरुद्धा पोळा निर्माण करते. खरा समाजपरिवर्तनाचा मार्ग शस्त्र नव्हे, तर शिक्षण, संवाद आणि लोकशाही हाच आहे. त्यामुळे माओवादी विचारसरणीला नाकारणेच योग्य आहे आणि तिच्या मूळ कारणांवर उपचार करणे हेच भारताच्या प्रागतीसाठी अत्यावश्यक आहे.

यासंदर्भात आपण साऱ्यांनी एक वास्तव ध्यानात ठेवले पाहिजे. ते असे की,

तंत्रवेध

डॉ. दीपक शिकारपूर

भारताने आपल्या अवकाशप्रवेश यात्रा क्षेत्रात महत्त्वाची पावेले उचलली आहेत. चांद्रमण, मंगलयान, इतर उपग्रह प्रक्षेपण आणि पृथ्वी निरीक्षण मोहिमा यातील यशस्वी उपक्रमांनी इसोने जागतिक मान्यता मिळवली आहे. पुढे, भारताने मानव उड्डाण क्षेत्रात पाऊल ठेवण्याचा निर्धार केला आहे आणि त्याचा एक महत्त्वाचा भाग म्हणून उदयाला येत आहे 'व्योममित्र', एक ह्युमनॉईड (अर्धमानवी) रोबो, जो इस्रोच्या गगनयान प्रकल्पासोबत प्रयोगात्मक पथ दाखवेल. मानवाची यंत्रांना मानवाच्या स्वरूपात साकारण्याची इच्छा खूप जुनी आहे. 'रोबोटिक मित्र', 'सह-यंत्र' किंवा 'कृत्रिम शरीर' या कल्पना विज्ञानक्षेत्रीत अनेक प्रसंगांमध्ये दिसतात. यंत्रमानव आणि मानवाभधील दरी आगामी शतकात कमी कमी होणार आहे. त्याच प्रक्रियेची ही एक नांदी समजायला हरकत नाही. आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स हे तंत्रज्ञान पुढील वीस वर्षांमध्ये जगाचे चित्रच बदलून टाकणार आहे. या यंत्राचा मेंदू कृत्रिम असला तरी काही दशकांमध्ये तो मानवी मेंदूइतका विचार करून स्वतःचे निर्णय घेऊ शकेल आणि त्यापुढील पायरी म्हणजे 'आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स' या तंत्राचा अवलंब करून तो कदाचित आपल्या काही पायऱ्या पुढेही जाऊ शकेल. सौदी अरेबियाने २०१७ मध्ये 'सोफिया' या यंत्रयुक्तीला आपल्या देशाचे नागरिकत्व बहाल केले होते. हा एक ऐतिहासिक आणि अजोड्या निर्णय होता, कारण ही जगातील पहिली यंत्रयुक्ती ठरली. जिला एखाद्या देशाचे अधिकृत नागरिकत्व देण्यात आले होते. सोफियाला दिले गेलेले नागरिकत्व हे प्रातिनिधिक आणि प्रतीकात्मक स्वरूपाचे होते. त्यातून सौदी अरेबियाने आपला भविष्याभिमुख, तंत्रनेही चेहरा दाखवण्याचा प्रयत्न केला होता.

'व्योममित्र'चा उपयोग असाच एक क्रांतिकारी निर्णय ठरेल. 'व्योममित्र'मध्ये 'व्योम' म्हणजे आकाश किंवा अंतराळ आणि 'मित्र' म्हणजे मैत्रीपूर्ण सहकारी. म्हणजेच, हे नाव अंतराळातील मानवी मित्र अशा अर्थाने आहे. इसोने मूळ भारतीय नाव देऊन आपल्या तंत्रज्ञानाचा देशी अपिमान जपला आहे. पूर्वी अनेक देशांनी प्रयोगात्मक आणि अजोड्या कामे (उदा. उड्डाणापूर्वी माऊक, कुत्रे इत्यादी) परंतु भारताने त्या पद्धतीऐवजी, मानवाच्या गुणधर्मांची नक्कल करणारा रोबो वापरण्याचा निर्णय घेतला आहे. मानवाऐवजी रोबोची मदत घेतल्यामुळे मानवावर येणाऱ्या किरणोत्सर्ग, गुरुत्वनहीनतेचे परिणाम, कंपन आणि दाब इत्यादी

दिल्ली वार्तापत्र

श्यामकांत जहागीरदार

बिहार विधानसभेच्या पहिल्या टप्प्यातील निवडणुकीसाठी उमेदवारी अर्ज भरण्याला दोन दिवस उरले असताना राजदचे सर्वेसर्ग आणि माजी रेल्वेमंत्री लालूप्रसाद यादव, माजी मुख्यमंत्री राबडीदेवी तसेच माजी उपमुख्यमंत्री तेजस्वी यादव यांच्यासह १४ जणांवर आयआरसीटीसी हॉटेल घोटाळ्यात आरोप निश्चित करण्यात आल्यामुळे यादेळची निवडणुक भ्रष्टाचाराच्या मुद्यावर फिरण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे. विशेष म्हणजे या प्रकरणात या महिन्याच्या अखेरीस दिल्लीतील राजऊज एव्हेन्युस्थित न्यायालयात नियमित सुनावणीही होणार आहे.

या प्रकरणात आरोप निश्चित करताना न्यायालयाने लालूप्रसाद यादव यांच्यावर जोरदार ताशेरे ओढले. निवडणुकीचा प्रचार करताना लालूप्रसाद यादव आणि तेजस्वी यादव यांना न्यायालयाच्या फेऱ्याही मारल्या लागणार आहेत. याचा राजदच्या प्रचारयंत्रणेवर काही प्रमाणात तरी प्रतिकूल परिणाम होणार आहे. हे कमी की काय म्हणून जमिनीच्या बदल्यात नोऱ्की या आणखी एका घोटाळ्यात या सर्ववर १० नोव्हेंबरला आरणेप निश्चित केले जाणार आहे.

लालूप्रसाद यादव बिहारमध्ये गाजलेल्या चारा घोटाळा प्रकरणासाठी ओळखले जात होते. एकेकाळी झारखंड हा बिहारचाच भाग होता, त्यावेळी झारखंडमधील चारा घोटाळ्याच्या पाच प्रकरणांत त्यांना शिक्षाही झाली आहे. सध्या या प्रकरणात ते जामिनावर सुटले आहेत. त्यामुळे राजकारण करण्यासाठी ते मोठेळे आहेत. खरं म्हणजे जामिनावर असताना राजकारणात भाग घेण्याला न्यायालयाने त्यांना मजबाब केला आहे. चायबासा कोषागार प्रकरणात लालूप्रसाद यादव यांना ऑक्टोंबर २०१३ मध्ये पाच वर्षांची तुरुंगवासाची आणि २५ लाख रुपये दंडाची शिक्षा झाली होती. यामुळे त्यावेळी त्यांना आपले लोकसभे सदस्यत्वही देवकार होणारे प्रकरण हाट ६ जानेवारी २०१८ ला लालूप्रसादंना साडेतीन वर्षांची तुरुंगवासाची शिक्षा झाली होती. चायबासा कोषागारातील आणखी एका भ्रष्टाचार प्रकरणात त्यांना २३ जानेवारी २०१८ ला पाच वर्षांची कैदेची तसेच १० लाख रुपये दंडाची शिक्षा झाली. दुमका कोषागारातील भ्रष्टाचाराच्या दोन प्रकरणांत लालूप्रसादंना प्रत्येकी सात वर्षांच्या दोन शिक्षा झाल्या होत्या. डोरंडा कोषागारातील आणखी एका प्रकरणात त्यांना

वसुबारस : गोरक्षणाचा संकल्प दिवस!

आश्विन वद्य द्वादशीला वसुबारस साजरे केले जाते. या दिवशी कामधेनुचे कुत्रज्ञतापर्वक स्मरण करून अंगणात तुळशी वृंदावनाजवळ गाय उभी करून तिचे पुजे केले जाते. या दिवशी गाईला वासवदत्तेचे स्वरूप प्राप्त होते, म्हणजेच तिचे चरणे बारासे बारासे होऊन तिला देवत्व प्राप्त होते. म्हणूनच या दिवसाला वसुबारस असे म्हणतात. या दिवशी सौभाग्यवती स्त्रिया एकभुक्त राहून सकाळी अथवा सायंकाळी सवत्स गापीची पूजा करतात. सध्याच्या परिस्थितीत परंपरेपेसुमार वसुबारसला गापीची पूजा करण्यासोबतच गोरक्षण, गोपालन आणि गोसंवर्धन करण्याची अत्यंत आवश्यकता आहे. कारण आज सतत गोहत्तेचे प्रमाण वाढत आहे. दरोडेज कुठे ना कुठे गोवंश चोरी, गोहत्या होत असल्याचे वाचनात येते. गोहत्या प्रतिबंधक कायदा अंतिरत्वात असून देखील त्याचा परिणाम प्रभावीपणे दिसून येत नाही. त्यामुळे पारंपरिक पद्धतीने वसुबारस साजरा करण्याचा संकल्प करूया. “आम्ही गोमातेचे सदैव रक्षण करू. आम्ही नेहमी गोपालन करू. तसेच गोरक्षण आणि गोसंवर्धन याविषयी जागरूक राहून गोमातेची सेवा करू.” आपल्या आचरणातून ‘गोरक्षण हाच धर्म’ हे प्रत्यक्षात आणण्याचा प्रयत्न केल्यास निश्चितच वसुबारसची पूजा फळाला वईल.

रेणुका हरदास /नागपूर

जनतेच्या न्यायालयात राजदचे काय होणार?

पाच वर्षाची शिक्षा झाली होती. या सर्व शिक्षांची बेरीज केली तरी लालूप्रसादंना पुढची २५ ते ३० वर्षे तुरुंगातच काढावी लागणार आहेत. भ्रष्टाचार करताना यादव कुळातील लालूप्रसादंना आपण जनावरांचा चारा खात आहे, याचीही लाज राहिली नाही. त्यांना देशातील सर्व भ्रष्टाचाराचे महामेळ म्हटले पाहिजे. तर आता या भ्रष्टाचारशिरोमणी लालूप्रसाद यादव यांचा पक्ष यावेळी विधानसभा निवडणुकीला इंडिया आघाडीचा घटक पक्ष म्हणून निवडणुकीला सामोरे जात आहे. विशेष म्हणजे बिहारमध्ये इंडिया आघाडीचे नेतृत्व राजद या प्रादेशिक पक्षाकडे आहे. राष्ट्रीय पक्ष असणारा काँग्रेस राजदमागे फरफटत जात आहे. २००४ ते २००९ या संसुआपल्या शासनकाळात लालूप्रसाद यादव रेल्वेमंत्री होते. त्यावेळी त्यांनी आपआपसीटीसी हॉटेल घोटाळा तसेच जमिनीच्या बदल्यात नोऱ्की घोटाळा घडवून आणला. चारा घोटाळ्यातील आरोपी यापेक्षा वेगळे काय करणार होता. मात्र तेव्हाच्या अल्पमतातील संसुआ सरकारला लालूप्रसादांच्या पक्षाचा पाठिंबा असल्यामुळे सरकार टिकण्याच्या नादात काँग्रेसने या घोटाळ्याकडे सौपीयस्कर दुर्लक्ष केले असे म्हणावे लागेल.

रेल्वेकडे मालकी असलेले बीएनआर रांची आणि बीएनआर पुरी हे दोन तारांकित हॉटेल आधी आयआरसीटीसीकडे हस्तांतरित करण्यात आले. नंतर तेथून ते लालूप्रसादंंनी आपल्या पदाचा दुरुपयोग करत सुजाता हॉटेल्स प्रायव्हेट लिमिटेड या कंपनीकडे सोपवले. सुजाता हॉटेल्सला ही दोन्ही हॉटेल्स मिळाली म्हणून त्यांनी निचिदा प्रक्रियेत अडथळा ठेवण्याकडे ने फेरवढले केले. या बदल्यात राज्याची पाटण्यातील मोक्याची ३ एकर जागा लालूप्रसादंना मिळाली. आधी ही जमीन सरला गुप्ता यांच्या कंपनीकडे हस्तांतरित करण्यात आली. नंतर ती राबडीदेवी आणि तेजस्वी यादव यांचे कंपनीला मिळाली. असे हे भ्रष्टाचाराचे गंभीर प्रकरण आहे. जो पक्ष आज त्याचे नेते भ्रष्टाचारात आकंठ बुडाले आहेत, ते लोकांना आता आम्ही बिहारमध्ये स्वच्छ, कार्यक्षम आणि भ्रष्टचारयुक्त सरकार देणार

वाचक पत्रे

जातिवाचक नावे बदलण्याचा स्वागताहर्ह निर्णय

ग्रामीण भागातील रस्त्यांची व वस्त्यांची जातिवाचक नावे बदलून नवीन नावे देण्याचा आदेश सरकारने नुकताच जारी केला आहे. सरकारचा हा निर्णय स्वागतार्ह आहे. देशाला स्वातंत्र्य मिळून ७८ वर्षे झाली तरी आजही असंख्य गावांत जातीनुसार वस्तेच ओळखल्या जातात. एखाद्या विशिष्ट भागात विशिष्ट जातीच्या रहत्या होत या जातिवाचक नावांवरून समजत होते. पूर्वी कोणत्या भागात कोणता जातिसमूह राहतो ही ओळखायची ती खुणगाठ होती. दुर्दैवाने आजही ती कायम आहे ही बाब गावातील जातींयला दाखवून देणारी ठरते. छत्रपती शिवाजी महाराज, शाहू, फुले, पारदर्शक करूयात. कारण, जेथे महाराष्ट्राला हे भूषणावह नाही. राज्यात जातीय संतोळा व राष्ट्रीय एकत्मता वृद्धिंगत होण्यासाठी जातिवाचक नावे हद्दपार करणेच उचित आहे म्हणूनच सरकारच्या या निर्णयाचे सर्वत्र स्वागत होत आहे.

श्याम ठाणेदार /९२२९४४६२९५

माओवाद ही विचारसरणी आहे. कोणतीच विचारसरणी सहजासहजी नष्ट करता येत नाही. ती फोफावण्यामागील कारणांवर उपाय होणे गरजेचे आहे. माओवादी चळवळीच्या मुळाशी काही गंभीर सामाजिक प्रश्न आहेत. त्यांचा योग्य तो निपटारा न झाल्यामुळे ही विचारसरणी फोफावली. गरिबी आणि आर्थिक विषमता हे माओवाद फोफावण्याचे प्रमुख कारण. ग्रामीण तसेच आदिवासी भागांत अद्याप मोठ्या प्रमाणावर लोक अत्यंत दारिद्र्यात जीवन जगत आहेत. तेथे शिक्षण, आरोग्य, रोजगार यासारख्या मूलभूत सुविधा नाहीत. विषमता वाढत असल्याने या वर्गात असंतोष निर्माण होतो. माओवादी या असंतोषाचा फायदा घेतात. आदिवासी भागातील लोकांना शिक्षणाची आणि माहितीची संधी कमी मिळते. त्यामुळे ते सहजपणे माओवादी संघटनांच्या प्रभावाखाली येतात. त्यांना खोऱ्या आश्वानांनी आणि भावनिक भाषणांनी फसवले जाते. सशस्त्र संघर्षाने त्यांचे हक्क मिळतील, अशा भूलथापा दिल्या जातात. याशिवाय सरकारी योजनांचा अपुरा अंमल आणि प्रशासनातील भ्रष्टाचारांमुळेही लोकांचा विश्वास ढळतो. जातीय अन्याय आणि सामाजिक भेदभाव हे देखील भाबडे लोक माओवादी जाळ्यात अडकण्यामागील प्रमुख कारण. जातीय अन्याय व सामाजिक भेदभावामुळे अन्यायप्रस्त वर्गात बंडाची भावना निर्माण होते आणि माओवादी त्याच भावनेचा उपयोग चळवळीच्या प्रसारसाठी करतात. सरकारला माओवाद खऱ्या अर्थाने नष्ट करायचा असल्यास अनिष्ट सामाजिक यात्रा, भ्रष्टाचार, अन्याय, कामगार असंतोष आदी गोष्टींचे तण नष्ट करावे लागेल. आता संधी आली आहे. भूपतीच्या शरणागतीमुळे केवळ जंगलातीलच नव्हे, तर शहरी माओवादही निःशरण मिळविण्यास सरकारला मदत होणार आहे. शहरी माओवाद हा देशाच्या अंतर्गत सुरक्षेसाठी गंभीर धोका बनला आहे. शहरांमधील माओवादी विचारधारेच्या समर्थकांमुळे सुरक्षा यंत्रणांसमोर नवे आणि अधिक गुंतगुंतीने आव्हान निर्माण झाले आहे. शहरी माओवाद म्हणजे शिक्षण संस्था, सामाजिक संघटना, सामाजिक संस्था आणि माध्यमांमधून माओवादी

विचारसरणीचा प्रसार करणारे घटक. यातील काही लोक थेट जंगलातील सशस्त्र चळवळीशी संपर्क ठेवून त्यांना वैचारिक, आर्थिक आणि कायदेशीर मदत पुरवतात. त्यांच्या कुलीमुळे माओवाद्यांना शहरांमधून आवश्यक बौद्धिक आणि तांत्रिक साहाय्य मिळते. अदृश्यता हे शहरी माओवादातील सर्वात मोठे आव्हान आहे. हे लोक बंदुकीसह लढत नाहीत. विचारसरणीच्या माध्यमातून समाजात असंतोष निर्माण करतात. विद्यार्थ्यांना-तरुणांंचे चुकीच्या दिशेने जाण्यासाठी प्रवृत्त करतात. सामान्य लोकांच्या मनात प्रश्नांनाविषयी अविश्वास निर्माण केला जातो. माध्यम आणि सायबर तंत्रज्ञानाचा वापर हेही प्रमुख आव्हान आहे. सोशल मीडियाच्या माध्यमातून माओवादी विचारांची गुप्त प्रचारयंत्रणा उभी राहिली आहे. काही जण ‘मानवी हक्क’ आणि ‘लोकशाही’च्या माध्यमातून लोकांच्या भावना भडकवतात. यामुळे कायदा-सुव्यवस्थेचे प्रश्न निर्माण होतात. या व्यक्तिरिक्त शिक्षण संस्थांमधील काही गट विद्यार्थ्यांना माओवादी तत्त्वज्ञान आकर्षक पद्धतीने सादर करतात. शहरातील उच्चशिक्षित पुवक या विचारसरणीकडे वळतात, तेव्हा मोठा धोका निर्माण होतो. आधुनिक तंत्रज्ञान, माहिती आणि संसाधनांचा वापर करण्याची क्षमता त्यांच्याकडे असते. सरकार या समस्येकडे गांभीर्याने पाहत आहे. मात्र, सरकारला नागरिकांच्या मदतीचीही गरज आहे. राष्ट्रीय तपास यंत्रणा, गुप्तचर विभाग आणि पोलिस दलांनी शहरी माओवाद्यांचे नेटवर्क उखडण्यासाठी अनेक कारवाया केल्या. असे असले तरी केवळ कायदेशीर कारवाई पुरेशी नाही. समाजात या विचारसरणीविरुद्ध जनजागृती आवश्यक आहे. युवकांना सकारात्मक राजकीय आणि सामाजिक सहभागासाठी प्रोत्साहित करणे, शिक्षण संस्थांमध्ये देशभक्ती आणि संवैधानिक मूल्यांची जोपासना करणेही तितकेच महत्त्वाचे आहे. माओवाद हा देशाच्या सुरक्षेसाठी अशुभ्य पण अत्यंत गंभीर धोका आहे, हे आता नव्याने सांगण्याची गरज नाही. त्यामुळे शासन, समाज आणि नागरिकांनी एकत्र येऊन या विचारसरणीच्या प्रसाराला रोखले तर भारत नवकी ठरविल्याप्रमाणे नियत वेळेत देश माओवादमुक्त होऊ शकेल. ■

वेध

नीलेश जोशी

क्रिप्टो खिश्चनांचा डाव ओळखा

‘मी मरणाच्या दारात होती, माझी किडनी खराब झाली होती. पण प्रभू येशूने मला बरे केले. प्रभू येशूचे कोटी-कोटी धन्यवाद’, असे म्हणून ती आलेल्या...’
या घोष करायला लागली. तिला तुम्ही धर्म बदलला का असे विचारण्याचे ‘तुम्हा’ नव्हे तर जीवन बदलते, असे उत्तर देऊन तिने धर्मांतरणाच्या उतराला मात्र बगल दिली. ही घटना सप्टेंबर महिन्यात अकोला जिल्ह्यातील पातूर तालुक्यात असलेल्या अंधारसांगवी या आडवळणाच्या गावातील आहे. याच परिसरात सध्याच्या न्यायालयाच्या निर्णुत्वाचा दाखला देत अफवा पसरून दहा दिवसांपूर्वीच गुणपती विसर्जन केल्याचा प्रकारही घडला होता. पातूर तालुक्याच्या लगत असलेल्या बार्शिटाकळी तालुक्यातील चोहोगाव येथे दुसरी घटना आठ दिवसांनंतरच समोर आली. येथेही, ‘येशूच्या प्रार्थनेला या. तुमचे घरगुती त्रास, दुःख, आजार नाहीसे होतील. तुम्ही ख्रिश्चन व्हा, तुम्हाला एक लाख रुपये मिळतील’, असे सांगण्यात आले. दोन्ही घटनांची पोलिसांनी तक्रार नोंदवून घेतली. मात्र या दोन्ही घटनांमध्ये कोठ्याविरुद्ध जमल्याऱ्या आरोप केला, त्यातील बहुतांश जणांनी ते हिंदू असल्याचीच नोंद पोलिस दप्तरी केली. स्वाभाविकच या नोंदीमुळे समाजात संभ्रम निर्माण झाला. पण ही खेळी जुनीच असून अधिक धोकादायक आहे. त्यामुळे प्रत्येक धर्माभिमानी व्यक्तीने याबाबत जागरूक आणि सतर्क असणे अत्यावश्यक आहे. मुळात अशी ओळख लपवून ख्रिश्चन असणाऱ्यांना क्रिप्टो ख्रिश्चन असे म्हणतात. असे क्रिप्टो ख्रिश्चन मोठ्या प्रमाणात अंधश्रद्धा पसरवून, भूलथापा व आमिष देऊन धर्मप्रसार करीत आहेत.

भारतीय संस्कृती ही विविध पंथ, संप्रदाय यांना सामावून घेणारी आहे. सहिष्णुता हा तर आपल्या संस्कृतीचा स्वभाव. पण याच सहिष्णू स्वभावचा गैरफायदा क्रिप्टो ख्रिश्चन घेत असल्याचे दिसून येते. विविध छुष्या सांगातीबरोबर येशूच जगाचा तारणहार आहे, येशू सर्व समस्यांचे निराकरण करणारा आहे, अशा आशयाची पत्रके ग्रामीण व शहरी भागातील झोपडपट्टीत असलेल्या परिसरात वाटली जातात. अनेक वेळा हाताश झालेल्या, शारीरिक किंवा मानसिक समस्यांने ग्रस्तलेल्या व्यक्ती या पत्रकांना बळी पडून त्याचे धर्मांतरण झाल्याचे प्रकार उघडकीस आले आहेत. माग असे धर्मातरित क्रिप्टो ख्रिश्चन ओळख लपवून समाजात वावरतात. खरं म्हणजे क्रिप्टो ख्रिश्चनांचा मुख्य उद्देशच सभोवतालच्या लोकांना ख्रिश्चन करण्याचा असतो. त्यानुसार ते गावागावात जाऊन नादक्यांशी त्यांच्या भाषेत संवाद साधतात. तेथे येशूची प्रार्थना, उपासना केल्यावर दुःख दूर झाली असे महिमा मंडा असणाऱ्या पुरस्तेकांचे वितरण करतात. अज्ञान, आजार, संकट, दारिद्र्याचा फायदा घेऊन ग्रामीण आडवळणाच्या गावातील लोकांना धर्मातरित करणे हा एककलमी कार्यक्रम राबविणारे ‘क्रिप्टो’ एकीकडे आदिवासींच्या अज्ञानाचा तर दुसरीकडे तंत्रज्ञानाचा फायदा घेत अशिक्षित आदिवासीपर्यंत अफवा पसरवून त्यांना मूळ धर्माचरणापासून दूर करीत असल्याची ताजी उदाहरणे आहेत. कुठेतरी आपल्या रहिवासापासून दूर असलेली ही समस्या आता उंबरठ्यावर येऊन पोहोचली आहे. कदाचित उघडकीस आलेल्या दोन घटना जरी असत्या तरी धर्मांतरणाचे हे ‘नेटवर्क’ किती खोलवर आणि कुठपर्यंत पोहोचले आहे याचा शोध घेणे आवश्यक आहे. केवळ शोधच नव्हे तर ज्यांनी ख्रिश्चन म्हणून धर्मांतरण केले असेल अशांचा शोध घेऊन त्यांना स्वयंशासन किंवा मिळालेल्या आरक्षणाचे निष्कासन शासनाने करावे. मुख्यतः ज्या आदिवासी, मागासवर्गीय समाजाला या क्रिप्टो ख्रिश्चनांनी लक्ष्य केले आहे, त्या समाजातील समाजधुरिणींनी देखील विशेष काळजी घेणे आवश्यक आहे. धर्मांतरण हे केवळ धार्मिक विषय नसून तो सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राष्ट्रीय सुरक्षेच्या दृष्टीने महत्त्वाचा विषय आहे. शासनासह समाजात या गंभीर समस्येकडे आताच लक्ष दिले नाही तर यथितेत मोठ्या घसरपटला तोड घावे लागेल, हे निश्चित. मुख्यतः शासनाने याची अधिक गंभीर दखल घेऊन धर्मांतरणबंदी कायदा करावा, कारण यावर अकुंश लावण्यासाठी आता कायदाशिवाय गत्यंतर नसल्याचे अनेक घटनांमधून अधोरेखित झाले आहे.

९४२२८६२४४८

आजचे संवर्षीत-१४

गुरुवार, १६ ऑक्टोबर २०२५

व्हावे जीवन यज्ञसमर्पण

व्हावे जीवन यज्ञसमर्पण
समिधामय ही काया साधन ।धृ.॥

अभिमानाची फुंकर मारून निद्रित वन्ही पुनश्च फुलवून
दिव्य नभासी ज्वाला भिडवून तेजे भरण्या अयुते जीवन ।१॥

दारुण हे रण आज पेटले भयाण कंदन की जरि घडले
मोह मनीचे टाकुनि दिधले प्रतिकाराचा घेउनिचा प्रण ।।२॥

राहुनि निर्भर बाहुबलावर धरी सुदर्शन श्रीहरिश्चा कश्
शार्ङ्गाधनुचा नाद भयंकर पांचजखन रणभेरी फुंकुन ।३॥

एकमात्र ही गीता गाऊन यज्ञसांगता ऋत्विज होऊन
अर्पित अवधे हे तनमधन यज्ञरूप हे करण्या जीवन ।।४॥

बांधुन मंदिल पुरुषार्थाचा सज्ज जाहला रथ ध्येयाचा
कोट उभारून संघशक्तिचा धर्मराज्य हे करण्या स्थापन ।।५॥

दखल

दिनेश मानसेरा

‘कुठल्याही राज्याचा मुख्यमंत्री अथवा देशाचा पंतप्रधान कोण होणार हे घुसखोर ठरविणार नाही’, हे गृहमंत्री अमित शाह यांचे विधान लक्षात घेणे महत्वाचे आहे. या विधानाचा देवभूमी उत्तराखंडच्या सामाजिक आणि राजकीय समस्यांशी जुवळचा संबंध आहे. कारण या राज्यात एकीकडे मुसलमानांची व अवैध घुसखोरांची संख्या वेगाने वाढत आहे तर दुसरीकडे त्यांच्या भीतीमुळे पर्वतामधून हिंदू मोठ्या संख्येत स्थलांतर करीत आहेत. यामुळे दिवसेंदिवस हिंदू लोकसंख्या कमी होऊन मुस्लिमांची संख्या वाढत आहे.

मुख्यमंत्री धामी यांचा संकल्प

‘कुठल्याही परिस्थितीत आपण देवभूमीची डेमोग्राफी बदलू देणार नाही’ असे उत्तराखंडचे मुख्यमंत्री पुष्करसिंह धामी यांनी सातत्याने सांगितले आहे. त्यांच्या नेतृत्वाखाली सरकारने काही प्रभावी पावले उचलली आहेत. परंतु चार मैदानी जिल्ह्यांत जिल्हा प्रशासनाने अद्यापही या समस्येकडे गांभीर्याने लक्ष दिलेले नाही व कोणतीही प्रभावी कारवाई केलेली नाही. त्यामुळे सनातन नगरी हरिद्वार सर्व बाजूंनी हिरेव्या चादरीने वेढले गेले आहे.

डेमोग्राफी बदलाचा धोका व राजकीय संरक्षण राज्यात डेमोग्राफी अर्थात लोकसंख्याशास्त्रीय बदलाचा धोका मोठ्या प्रमाणात आहे, असे भाजपासह इतर सनातनी संघटना आणि संत-महात्मा वारंवार सांगत आहेत. सरकारी जमिनीवर अतिक्रमण करून बाहेरील लोक येथे स्थापिक होत आहेत. विशेषतः उत्तर प्रदेश, बिहार, झारखंड, आसाम आणि बंगालसारख्या राज्यातील मुसलमान येथे स्थापिक होत आहेत आणि त्यांना नियोजनबद्ध पद्धतीने वसवले देखील जात आहे, ज्यामध्ये राजकीय संरक्षण प्राप्त ग्राम प्रधान (गावप्रमुख), जिल्हा पंचायत सदस्य आणि आमदार यांची पुती सहभागी आहे.

प्रशासकीय उदासीनता

राज्याची गंजलेली सरकारी यंत्रणा घुसखोरांविरुद्ध म्हणावी तशी तत्परता दाखवत नाही. ज्याची मुख्यमंत्री पुष्करसिंह धामी अपेक्षा करीत आहेत. उत्तराखंडमधील मागील काँग्रेस राजवटीत सरकारी जमिनीवरील अतिक्रमणामुळे देवभूमीचे प्राचीन स्वरूप खराब होत आहे. खासकरून केंद्र सरकारची जमीन, वन विभाग तसेच महसूल विभागाच्या जमिनीवर हजारो नव्हे तर लाखो लोक बेकायदेशीरपणे स्थापिक झाले आहेत आणि ते अजूनही स्थापिक होत आहेत.

अधिकाऱ्यांची निष्क्रियता आणि वाढते अतिक्रमण

सरकारी यंत्रणेकडे हे अतिक्रमण हटविण्यासाठी एकर रवेळ नाही किंवा ते या कामला एक वर्ध काम समजून त्याकडे दुर्लक्ष करीत आहेत. जिल्ह्यातील काही अधिकाऱ्यांनी तर ही मोहीम चवक थांबवली. ‘माझ्या कार्यकाळात ही वाद कशाला

उत्तराखंडमध्ये वाढत आहे मुस्लिमांची संख्या

ओढवून घेऊ?’ असे म्हणत हे अधिकारी हात झटकत आहेत. प्रशासकीय अधिकाऱ्यांच्या या मानसिकतेमुळे उत्तराखंडच्या चार मैदानी जिल्ह्यांमध्ये अतिक्रमणाची ही समस्या जटील बनली आहे आणि परिणामी लोकसंख्या असंतुलन राजकीय, आर्थिक आणि सामाजिक समस्या प्रचंड प्रमाणात वाढवत आहे.

वन विभागाची कारवाई आणि अतिक्रमण

वन विभागाने ३,५०० एकरहून अधिक जमीन अतिक्रमणांपासून मुक्त केली आहे. परंतु आताही सुमारे ८,००० हेक्टर जमीन अतिक्रमणकृत्यांच्या ताब्यात आहे. कधीकधी राजकीय कारणांसाठी वन अधिकारी अतिक्रमणविरोधी मोहीम मंद गतीने करतात तर कधी ती वेगाने करतात.

रेल्वे आणि शत्रू संपत्तीवर ताबा

दरम्यान, एकीकडे मसुरी-लालकुआनमध्ये रेल्वे जमीन अतिक्रमणांपासून मुक्त केली जात आहे. तर दुसरीकडे हल्द्वानी रेल्वे जमिनीचा वाद सर्वोच्च न्यायालयात प्रलंबित आहे. डेहराडूनमध्ये शत्रू संपत्तीवरील बेकायदेशीर अतिक्रमणे हटविणे अद्याप शक्य झालेले नाही. तर नैनितालमध्ये सरकारने शत्रू संपत्तीचा ताबा घेतला आहे. मात्र, अद्याप वीस हजार कोटी रुपयांची मालमत्ता बेकायदेशीरपणे ताब्यात आहे.

उत्तराखंडमधील जलद लोकसंख्याशास्त्रीय बदल (डेमोग्राफी) आणि अतिक्रमणांवर धामी सरकार कठोर भूमिका घेत आहे. ‘कुठल्याही परिस्थितीत आम्ही देवभूमीचे स्वरूप बिघडू देणार नाही’ असे मुख्यमंत्र्यांनी रोखठोकपणे सांगितले.

महसूल आणि पंचायत जमिनीवरील अतिक्रमण

महसूल विभाग आणि ग्रामपंचायतींच्या जमिनींवर अन्य प्रांतातून अर्थात बाहेरून आलेले हजारो मुस्लिम स्थापिक होत आहेत. स्थानिक नेते त्यांना संरक्षण देखील देत आहेत आणि त्यांच्याकडून चौथ वसूल करीत आहेत. पश्चिम डेहराडूनमध्ये अशी शेकडो प्रकरणे उघडकीस आली आहेत, जिथे संपूर्ण गावांची सामाजिक रचना बदलताना दिसत आहे.

मुख्यमंत्र्यांचे वक्तव्य आणि कठोर भूमिका

‘आपण देवभूमी उत्तराखंडचे शाश्वत, सनातन स्वरूप कलंकित होऊ देणार नाही. आमची तीर्थक्षेत्रे, आमच्या नद्या पवित्र आणि पूजनीय आहेत आणि त्यांचे संरक्षण करणे आणि त्यांची सेवा करणे हे आमचे प्रथम कर्तव्य आहे. आम्ही नद्या आणि जंगले अतिक्रमणापासून मुक्त करण्यासाठी मोहीम सुरू केली आहे. हा हिमालय पर्वत, हे शिवालिक हे आमच्या आराध्य देवी-देवतांचे निवासस्थान आहेत’, अशी स्पष्ट भूमिका मुख्यमंत्री पुष्कर सिंह धामी यांनी घेतली आहे. आम्ही

इंच इंच सरकारी जमीन अतिक्रमणापासून मुक्त करू, असे मुख्यमंत्री धामी यांनी रोखठोकपणे बजावले आहे. सरकारी जमिनीवर बेकायदेशीर कब्जा करणाऱ्यांनी स्वतःहून जमीन रिकामी केली तर बरे होईल, अन्यथा आमचे बुलडोझर येत आहेत, असा करडा इशारा मुख्यमंत्री धामी यांनी दिला आहे. मुख्यमंत्र्यांनी सर्व जिल्हा दंडाधिकार्यांना कोणत्याही राजकीय किंवा सामाजिक दबावाशिवाय बेकायदेशीरपणे वसलेल्या लोकांना हटविण्याचे स्पष्ट निर्देश दिले आहेत.

कठोर कायदा आणि शिक्षेची तरतूद

धामी सरकारने अतिक्रमण करणाऱ्यांविरुद्ध कठोर कायदा करण्यासाठी मंत्रिमंडळात प्रस्तावही मंजूर केला आहे, जो येत्या विधानसभा अधिवेशनात मांडला जाईल. यामध्ये भारतीय दंड संहितेतअंतर्गत खटला दाखल करणे आणि अतिक्रमण करणाऱ्यांना दहा वर्षांपर्यंत कठोर शिक्षेची तरतूद समाविष्ट आहे.

अतिक्रमणाची भौगोलिक स्थिती

उत्तराखंड राज्यात भौगोलिक दृष्टिकोनातून ७१ टक्के क्षेत्रात वनजमीन आहे, जिथे सर्वाधिक बेकायदेशीर अतिक्रमणकर्ते वसले आहेत. सरकारी सर्वेक्षणातून असे दिसून आले आहे की, ११,८१४ हेक्टर वनजमिनीवर बाहेरील लोकांनी अतिक्रमण केले आहे.

सर्वेक्षणातून असे दिसून आले आहे की, ज्या २३ नद्यांमध्ये खनन कार्य सुरू आहे तेथील नदीकाठच्या वनजमिनीवर अतिक्रमण झाले आहे. २००५ पर्यंत येथे खनन कार्यासाठी बाहेरील राज्यांमधून मजूर येत असत आणि पावसाळ्यात खनन (खाणकाम) कार्य संपल्यानंतर आपल्या मूळ राज्यात परत जात होते. तथापि, कॅंग्रेसच्या राजवटीत, हे लोक येथे कायमचे स्थापिक झाले, त्यांनी माती आणि विटांची घरे बांधली व आता, अतिक्रमण केलेल्या जमिनीचा सौदा सुरू झाला आहे. या सौदाबाजीला कॅंग्रेसकडून राजकीय आश्रय मिळाला आणि आता येथील बेकायदेशीर वस्त्या लोकसंख्या असंतुलन आणि मुस्लिम तृष्णकरणाचे कारण बनल्या आहेत.

गंगा तीर्थनगरी आणि इतर प्रभावित क्षेत्रे

गंगा तीर्थक्षेत्रात शहरातील कुंभमेळा वगळता, संपूर्ण जिल्हा हिरेव्या चादरीने व्यापलेला आहे. हरिद्वार जिल्ह्यात गंगा, नैनिताल आणि उधमसिंहनगर जिल्ह्यात गौला, कोसी नदी, डेहराडून जिल्ह्यात टोंस, यमुना, कालसी, रिसपना, नौरा अमलावा इत्यादी नद्यांच्या काठावर बाहेरील हजारो लोक बेकायदेशीरपणे स्थापिक झाले आहेत. पोलिस सध्या या भागाची परताळणी करीत आहेत.

मुस्लिम गुर्जरांचे अतिक्रमण

उत्तराखंडमध्ये कर्बिंट आणि राजाजी हे दोन व्याघ्र प्रकल्प आहेत, जिथून सरकारने मुस्लिम गुर्जरांना बाहेर काढले आणि प्रत्येक कुटुंबाला एक हेक्टर जमीन दिली होती. तथापि, या गुर्जरांनी मोठ्या प्रमाणात हिमाचल प्रदेश आणि उत्तर प्रदेशातील आपल्या नातेवाईकांना आपणू शेकडो हेक्टर जमीन अवैधपणे ताब्यात घेतली आणि त्यावर शेती करणे सुरू केले. आता, जेव्हा एका सर्वेक्षणात ही बाब उघड झाली, तेव्हा असे आढळून आले की, या मुस्लिम गुर्जरांनी तराई पश्चिम, पूर्व

वन विभाग, डेहराडून आणि हरिद्वार वन विभागांमध्ये हजारो एकर जमीन बेकायदेशीरपणे ताब्यात घेतली आणि खरेदी-विक्रीचा व्यवसायही सुरू केला. तसेच अनेक राजकीय आणि वन अधिकाऱ्यांच्या संरक्षणाचा मुद्दाही प्रकाशात आला. परंतु, मुख्यमंत्री धामी यांनी स्पष्ट केले की अधिकाऱ्यांवर कोणताही दबाव नाही आणि त्यांनी जंगल पूर्णपणे अतिक्रमणमुक्त केलेच पाहिजे. जुन्या बकरी खट्टा वस्त्या वगळता इंच न इंच सरकारी जमीन मोकळी केली जाईल.

वन विभागाची कठोर कारवाई

वन विभागाने कठोर भूमिका आतापर्यंत ३,००० एकरहून अधिक जमीन बेकायदेशीर ताबा घेणाऱ्यांकडून मुक्त केली आहे. उर्वरित जमीन मुक्त करण्यासाठी कारवाई सुरू आहे. वन विभागाने कालागडमधील रामगंगा जलविद्युत प्रकल्पाला आणि ऋषिकेशमध्ये आयडीपीएलला भांडेतत्त्वावर दिलेली जमीन परत मिळवण्याची प्रक्रिया देखील सुरू केली आहे.

रेल्वे, महसूल आणि सिंचन विभागाची भूमी

बेकायदेशीरपणे जमिनींवर अतिक्रमण करणाऱ्यांनी एका कारस्थाना अंतर्गत हल्द्वानी, रामनगच्या रेल्वेच्या जमिनींवर अवैधपणे ताबा मिळवला. आता केंद्र व राज्य सरकार संयुक्तपणे ही जमीन रिकामी करण्याची कारवाई करत आहे. या प्रकरणी सरकार उच्च व सर्वोच्च न्यायालयात आपल्या हक्कांसाठी लढत आहे.

धामी सरकारने हिमाचल प्रदेश आणि उत्तर प्रदेशच्या सीमेवर असलेल्या डेहराडून जिल्ह्यातील विकासनगर परिसरातील ढकरानी, आसन बैराज परिसरातील जलविद्युत विभाग आणि पाटबंधारे विभागाच्या कालव्याच्या किनाऱ्यावरील जमिनीवरील बेकायदेशीर अतिक्रमणे बुलडोझर चालवून हटवली आहेत. धार्मिक स्थळांच्या-प्रतीकांच्या नावाखाली जंगल, सार्वजनिक बांधकाम, रेल्वे आणि सिंचन जमिनींवर कब्जा करण्यासाठी दों, मशिदी आणि मंदरेसे उभारण्यात आले होते. मात्र, धामी सरकारने कठोर कारवाई करीत हे अवैध बांधकाम हटवण्यास सुरुवात केली आहे. कर्बिंट आणि राजाजी व्याघ्र प्रकल्पात, जिथे नागरिकांना पायी चालण्यासही परवानगी नाही तेथे दों, मजारी बांधण्यात आल्या. मात्र, आता हे अवैध बांधकाम हटविण्यात आले आहे. सरकारी रुग्णालय परिसर, कॅँ एरिया, रस्त्याच्या कडेलाही बेकायदेशीर अवैध दों, मजारी उभारण्यात आल्या. काही ठिकाणी मंदिरे आणि गुरूद्वारा देखील अतिक्रमण करण्याच्या उद्देशाने बांधण्यात आली होती. अशी ५९४ बेकायदेशीर धार्मिक अतिक्रमणे हटवण्यात आली आहेत, ज्यात ५५२ बेकायदेशीर दों व मजारीचा समावेश आहे.

शत्रू संपत्तीवर बेकायदेशीर ताबा

उत्तराखंडमधील नैनीतालमधील हॉटेल मेट्रोपोल शत्रू संपत्ती परिसरात बाहेरून आलेल्या शेकडो लोकांनी कब्जा केला होता. गृह मंत्रालयाच्या सुमारे तीसशे कोटी रुपयांच्या मालमत्तेवरील ही अतिक्रमण धामी सरकारने बुलडोझरने पाडून टाकली व शत्रू संपत्तीचे हे क्षेत्र मोकळे केले. हे रहिवासी रामपूर आणि मुरादाबाद जिल्ह्यातून येथे बेकायदेशीरपणे स्थापिक झाले होते.

(पांचजव्यवरून साभार)

विविध

सुनीता मिश्रा

अलीकडेच, पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या १०० व्या वर्धापन दिनानिमित्त भारत मातेचे चित्रण करणारे एक विशेष टपाल तिकीट आणि शंभर रुपयांचे नाणे जारी केले. स्वातंत्र्यानंतर पहिल्यांदाच नाण्यावर भारत मातेची प्रतिमा दिसल्याने या नाण्याने आणि तिकिटाने सर्व भारतीयांचे लक्ष वेधले. चांदीच्या नाण्याच्या समोरील बाजूस अशोक स्तंभाचा सिंह कोरण्यात आला आहे, जो देशाचा गौरव व प्रतिष्ठेचे आणि अधिकृत मान्यतेचे प्रतीक आहे. नाण्याच्या दुसऱ्या बाजूस भारतमातेची प्रतिमा आहे, ज्यासमोर संधाचे स्वयंसेवक त्यांच्या पारंपरिक अभिवादन मुद्रेत दाखविण्यात आले आहेत. विरोधकांनी याला संविधानाचा अपमान म्हटले. परंतु वस्तुस्थिती ही आहे की, संपुआच्या राजवटीत (२००९-२०१३) गैर-हिंदू व्यक्ती आणि त्यांच्या धार्मिक प्रतीकांचे चित्रण करणारी सहा नाणी जारी करण्यात आली होती. काँग्रेससाठी कोणे एके काळी इंदिरा गांधी याच ‘इंडिया’ (‘इंदिरा इज इंडिया’ असा नारा तत्कालीन अ. भा. काँग्रेस अध्यक्षंनी दिला होता. एकेकाळी भारत होत्या.

१. पी. चिदंबरम् यांनी मौलाना आझाद यांच्या १२५ व्या जयंतीनिमित्त जारी केले नाणे

११ नोव्हेंबर २०१३ रोजी तत्कालीन केंद्रीय अर्थमंत्री पी. चिदंबरम् यांनी मौलाना अबुल कलाम आझाद यांच्या १२५ व्या जयंतीनिमित्त २० रुपयांचे स्मारक नाणे आणि ५ रुपयांचे चलनाे नाणे जारी केले होते. मौलाना आझाद हे भारताचे पहिले शिक्षण मंत्री होते.

२. सी. एन. अण्णादुराई यांच्या शताब्दीनिमित्त नाणे जारी

तामिळनाडूचे माजी मुख्यमंत्री आणि द्रविड नेते सी. एन. अण्णादुराई यांच्या शताब्दीनिमित्त काँग्रेसमणीत संपुआ सरकारने २५ मे २०१२ रोजी ५ रुपयांचे विशेष स्मारक नाणे जारी केले

आसामचे मुख्यमंत्री हिमंता बिस्वा सरमा यांनी काही दिवसांपूर्वी असे एक विधान केले ज्यामुळे राज्याच्या राजकारणात नवी चर्चा सुरू झाली आहे. मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले की, आसाममधील काही जिल्ह्यांमध्ये परिस्थिती अशी आहे की, ३०,००० लोकसंख्या असलेल्या गावात सनातन धर्माचे केवळ १०० लोक राहतात. अशा परिस्थितीत, जर या कुटुंबांना कायदेशीर प्रक्रियेद्वारे शस्त्र परवाना मिळवायचा असेल तर त्यांना ही सुविधा दिली जाईल. मुख्यमंत्री सरमा यांनी स्पष्ट केले की, ‘सनातन धर्माचे रक्षण करणे हे आमचे कर्तव्य आहे. जर कठीण व प्रतिकूल परिस्थितीत राहणारे कोणतेही हिंदू कुटुंब कायदानुसार शस्त्र परवाना मिळवू इच्छित असेल तर सरकार त्यांना पूर्ण पाठिंबा देईल’. मुख्यमंत्री सरमा यांनी स्पष्ट केले की, शस्त्र परवाने देण्याचे धोरण कोणालाही

‘सनातन धर्माचे रक्षण करणे हे आमचे कर्तव्य आहे,’ असे आसामचे मुख्यमंत्री हिमंत बिस्वा सरमा यांनी स्पष्टपणे सांगितले.

संपुआ सरकारची ‘ती’ नाणी व भारतमाता...

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या शताब्दीनिमित्त एक विशेष टपाल तिकीट आणि शंभर रुपयांचे नाणे जारी केले. या नाण्यावर भारत मातेची प्रतिमा आहे.

३. मंदर टेरेसा यांच्या जयंतीनिमित्त नाणे

२०१० रोजी काँग्रेसमणीत संपुआ सरकारने ५ रुपयांचे स्मारक नाणे जारी केले होते. टेरेसा या रोमन कॅथोलिक नन आणि मिशनरीज ऑफ चॅरिटीच्या संस्थापक होत्या. टेरेसा यांच्यावर कर्तव्यंचे गंभीर आरोप झाले.

४. लुई ब्रेल

२००९ मध्ये, लुई ब्रेल यांच्या २०० व्या जयंतीनिमित्त २ रुपयांचे नाणे जारी करण्यात आले. या नाण्यावर ब्रेल लिपीचे संशोधक लुई ब्रेल यांची प्रतिमा कोरण्यात आली आहे आणि

ते फेरिटिक स्टेनलेस स्टीलपासून बनलेले आहे.

५. आरबीआयने क्रॉस चिन्ह असलेले नाणे जारी केले

भारतीय रिझर्व्ह बँकेने २५ एप्रिल २००७ रोजी (आरबीआय) दोन रुपयांचे नवीन नाणे जारी केले होते, ज्यावर क्रॉस चिन्ह अंकित होते. त्यावेळी आरबीआयने भारतीय चलनी नोटा आणि नाण्यांवरील पारंपरिक डिझाईन (अशोक चक्र, अशोक स्तंभ) बाजूला सारून,

६. सेंट अल्फोन्साच्या जन्मशताब्दीनिमित्त नाणे

काँग्रेस सरकारने सेंट अल्फोन्सा यांच्या जन्मशताब्दीनिमित्त २३ ऑगस्ट २००९ रोजी ५ आणि १० रुपयांची स्मारक नाणी जारी केली होती. ही नाणी कोझामध्ये जारी करण्यात आली होती आणि २६ ऑगस्ट २००९ रोजी चलनात आली. सेंट अल्फोन्सा यांचा जन्म १९ ऑगस्ट १९१० रोजी केरळ राज्यात झाला.

(पांचजव्यवरून साभार)

‘त्या’ हिंदूंना स्वसंरक्षणासाठी शस्त्र परवाने

आसाम सरकारचा निर्णय

घाबरवण्यासाठी किंवा धमकावण्यासाठी नाही, तर केवळ स्वसंरक्षणाचा अधिकार सुनिश्चित करण्यासाठी आहे. ते म्हणाले की, ज्या गावांमध्ये हिंदू कुटुंबे अल्पसंख्यक आहेत आणि त्यांना धोक्याचा सामना करावा लागतो, तेथे ते कायद्याच्या चौकटीत राहून शस्त्र परवाना मिळवू शकतात.आसाममध्ये असे काही जिल्हे आहेत जिथे एका गावात ३०,००० लोकांमध्ये केवळ १०० सनातन धर्माचे अनुयायी राहतात. अशा कुटुंबांनी शस्त्र परवान्यांची इच्छा व्यक्त केल्यास ते कायदेशीर प्रक्रियेने ते मिळवू शकतात. सनातन धर्माचे रक्षण करणे हे आमचे कर्तव्य आहे, याचा मुख्यमंत्र्यांनी पुनरुच्चार केला.

(पांचजव्यवरून साभार)

प्रेरणा

उधमसिंह हे थोर भारतीय स्वातंत्र्यसैनिक होते, ज्यांनी भारताच्या स्वातंत्र्यासाठी आपल्या प्राणांची आहुती दिली. उधमसिंह यांचे त्यांच्या क्रांतिकार्याबद्दल आणि शौर्याबद्दल कौतुक आणि स्मरण केले जाते. भारतीय क्रांतिकारकांच्या यादीतील सर्वोच्च हुतात्म्यांमध्ये सरदार उधमसिंह यांची गणना होते. त्यांचे जीवन म्हणजे अफाट संघर्ष आणि जाज्वल्य देशभक्तीचे उत्कट उदाहरण आहे.

उधमसिंह यांचा जन्म २६ डिसेंबर १८९९ रोजी पंजाबमधील संगरूर जिल्ह्यातील सुनम गावात झाला. त्यांचे खरे नाव शेरसिंह होते. परंतु ते उधमसिंह या नावाने ओळखले जात. जालियनवाला बाग हत्याकांडाचा बदला घेण्यासाठी त्यांनी इंग्लंडमध्ये जाऊन मायकेल ओडवायरची हत्या केली, जो त्या घटनेच्या वेळी पंजाबचा गव्हर्नर होता आणि जालियनवाला बाग हत्याकांडासाठी प्रामुख्याने जबाबदार होता.

ब्रिटिश राजवटीत उधमसिंह यांनी भारतीय स्वातंत्र्यासाठी लढा दिला आणि जालियनवाला बाग हत्याकांडातील बळीचा बदला घेण्यासाठी शस्त्र हाती धरले. उधमसिंह हे भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील अप्रतिम धर्म आणि निष्ठा यासाठी ओळखले जातात. त्यांच्या बलिदानाने भारतीयांना स्वातंत्र्यासाठी प्रेरित केले. त्यांचे शौर्य आणि निष्ठा यामुळे अनेकांना जुलमी ब्रिटिश सत्तेविरुद्ध लढण्याची प्रेरणा मिळाली.

प्रारंभिक जीवन आणि शिक्षण : उधमसिंह यांचा जन्म एका गरीब कुटुंबात झाला. त्यांचे आईवडील लवकर मरण पावले. त्यानंतर त्यांना अमृतसरमधील एका अनाथाश्रमात पाठवण्यात आले. अनाथाश्रमात राहून त्यांनी शिक्षण पूर्ण केले.

शिक्षणादरम्यानच त्यांच्या मनात देशक्तीची भावना जागृत झाली आणि ते स्वातंत्र्यलढ्यात सामील झाले. त्या वेळी पंजाबमध्ये तीव्र राजकीय उलाढाल पाहून सुरू होती आणि उधमसिंह आपल्या आजूबाजूला होत असलेले हे बदल पाहतच मोठे झाले.

विचार बदलणारे ‘ते’ वर्ष : १९१९ हे वर्ष उधमसिंह यांच्या जीवनातील मोठ्या बदलांचे वर्ष होते.

त्यावेळी पंजाबमध्ये ब्रिटिशांविरुद्ध प्रचंड जनक्षोभ होता आणि रौलेट कायद्यामुळे हा जनआक्रोश झपाट्याने वाढत होता. महात्मा गांधींनी रौलेट कायद्याच्या निषेधार्थ देशव्यापी संप पुकारला आणि ६ एप्रिल १९१९ रोजी पंजाबच्या जनतेकडून सत्याग जनबस्दस्त प्रतिसाद मिळाला. अमृतसरमधील ब्रिटिश प्रशासनाने जनरल मायकेल ओडवायरवरच्या हाती पंजाबचे नेतृत्व सोपविले. जनआंदोलन दडपण्यासाठी भूमिके अंतर्गत ब्रिटिश सरकारने १० एप्रिल १९१९ रोजी सत्यापाव आणि सैफुद्दीन किचलू यांच्यासारख्या अनेक स्थानिक नेत्यांना रौलेट कायद्याअंतर्गत अटक केली. परिणामी पंजाबमधील लोकांमध्ये प्रचंड संताप आणि असंतोष निर्माण झाला. असंख्य लोकांना अटक झाली. अमृतसरमध्ये आंदोलनकर्ते नागरिक आणि ब्रिटिश सैनिकांमध्ये हिंसक दंगली उसळल्या. १३ एप्रिल १९१९ रोजी अमृतसरमधील जालियनवाला बाग येथे १०,००० हून अधिक निराश्र पुरुष, स्त्रिया आणि मुलांचा जमाव जमला (सर्व बाजूंनी भिंतींनी वेढलेले आणि बाहेर पडण्यासाठी पक्कट एक्क मार्ग असलेले मोकळे मैदान). तो बैसाफी सणाचा दिवस होता आणि मैदानावर जमलेले हजारो लोक दूरच्या गावांतून अमृतसरमध्ये मेळावा सडमारी होण्यासाठी आले होते आणि त्यांना जनरल डायच्या प्रतिबंधात्मक

अफाट संघर्षाचे प्रतीक सरदार उधमसिंह

आपल्या मातृभूमीसाठी मरण पत्करण्यापेक्षा अधिक मोठा सन्मान कोणता असू शकतो

- उधमसिंह

आदेशाची काहीही माहिती नव्हती. उधमसिंह आणि त्याचे मित्र अनाथाश्रमातून जालियनवाला बागेत आले होते आणि त्यांच्याकडे तहानलेल्या लोकांना पाणी पाजण्याची जबाबदारी सोपविण्यात आली होती. ते ठरल्याप्रमाणे नागरिकांना पाणी देत होते. तेवढ्यात डापर आपल्या सैनिकांसह जालियनवाला बागेत दाखल झाला. त्याने बाहेर पडण्याचा एकमेव दरवाजा बंद केला आणि मैदानात जमलेल्या निष्पाप लोकांना कुठलाही इशारा अथवा पूर्वसूचना न देता त्याने जमावावर गोळीबार करण्याचा आदेश दिला. त्यावेळी उधमसिंह अवघे २० वर्षाचे होते. त्यांना या घटनेचा खूप धक्का बसला आणि त्यांनी ब्रिटिश राजवटीविरुद्ध बदला घेण्याचा संकल्प केला. ते लवकरच सशस्त्र प्रतिकारात सामील झाले. क्रांतिकारकांचे हे आंदोलन भारतात व भारताबाहेरही सुरूच राहिले. १९२० च्या दशकाच्या सुरुवातीस उधमसिंह पूर्व आफ्रिकेत गेले. अमेरिकेला आपले कार्य स्थान बनवण्यापूर्वी त्यांनी काही काळ पूर्व आफ्रिकेत मजूर म्हणून काम केले.

पुढील प्रवास आणि रणनीती : सॅन फ्रान्सिस्कोमध्ये ते प्रथम गदर पार्टीच्या (ब्रिटिश राजवट उत्थून टाकण्यासाठी व भारताला स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठी स्थलांतरित पंजाबी-शिखांनी चालविलेली क्रांतिकारी चळवळ) सदस्यांच्या संपर्कात आले. १९२७ मध्ये त्यांनी भारतात जाण्याचा एका जहाजावर सुनार म्हणून काम करून पंजाबमध्ये (भगतसिंग यांच्या आदेशानुसार) आपले कार्य केंद्र सुरू केले. त्याच वर्षी त्यांना अवैध शस्त्रे बाळगल्याबद्दल आणि गदर पार्टीचे मूलभूत प्रकाशन ‘गदर दी गुंज’ चालवल्याबद्दल अटक करण्यात आली. १९३१ पर्यंत त्यांना चार वर्षे तुरुंगवास भागवा लागला. १९३१ मध्ये उधमसिंह यांची सुटका करण्यात आली. परंतु भगतसिंह यांच्या हिंदुत्वाचा सोशालिस्ट रिपब्लिकन असोसिएशनशी त्यांची कलहक असल्यामुळे ते ब्रिटिश पोलिसांच्या सतत निगराणीत राहिले. दरम्यान, त्यांनी काश्मीरमध्ये आपला तळ बनवला, जिथे त्यांनी पोलिसांपासून वायण्यासाठी व जर्मनीला पळून जाण्यासाठी अन्य एका व्यक्तीची मदत घेतली. मायकेल ओडवायरची हत्या करण्याच्या उद्देशाने उधम सिंह १९३३ मध्ये इंग्लंडमध्ये दाखल झाले. जालियनवालाबाग येथील क्रूर हत्याकांडासाठी ओडवायरच जबाबदार आहेत,

अशी उधमसिंह यांची ठाम धारणा होती. (ओडवायरने या क्रूर हत्याकांडाला योग्य कारवाई देखील म्हटले) लंडनमध्ये ते सुतार, मोटर मेकॅनिक आणि साइनबोर्ड चित्रकार म्हणून काम करत असताना समाजवादी गटांमध्ये सामील झाले.

अखेर हत्याकांडाचा घेतला बदला : आपण इंग्लंडला कशासाठी आलो आहात हे उधमसिंह कधीच विसरले नाहीत अर्थात त्यांना आपल्या ध्येयाचा कधीही विसर पडला नाही. १३ मार्च १९४० रोजी मायकेल ओडवायर लंडनच्या कॅक्सटनहॉल येथे एका बैठकीला संबोधित करणार होते. ते हे कळव्यावर आपले ध्येय साध्य करण्याची वेळ जवळ आली आहे याची त्यांना जाणीव झाली. संमेलनाच्या दिवशी सिंह यांनी आपल्या ओव्हरकोटमध्ये एक रिव्हॉल्व्हर लपवले आणि त्यांनी कॅक्सटनहॉलमध्ये प्रवेश केला व बैठक संपल्यानंतर ओडवायरला स्ट्रेचरवरून दोन गोळ्या मारल्या. त्याने पळून जाण्याचा किंवा अटक टाळण्याचा प्रयत्न केला नाही आणि त्याला ताबडतोब ताब्यात घेण्यात आला.

बलिदान : उधमसिंह यांनी न्यायालयात स्वतःची खरी ओळख सांगितली आणि अभिमानाने आपले कृत्य कबूल केले. त्यांनी आपली देशभक्ती आणि ब्रिटिश राजवटीच्या अन्यायाचा बदला घेण्याची इच्छा उघडपणे व्यक्त केली. उधमसिंह यांना ३१ जुलै १९४० रोजी फाशीची शिक्षा सुनावण्यात आली आणि त्यांना लंडनच्या पॅटॅनविले तुरुंगाला फाशी देण्यात आली आणि तुरुंगाला मैदानातच दफन करण्यात आले.

देशातील तरुणांना संदेश : आपल्या खटल्यादरम्यान, उधमसिंह यांनी स्वतःची ओळख राम मोहम्मद सिंह आझ

